

SINTEZA TIPOLOGIJE VASI V BOHINJU IN GORJAH

OKTOBER 2018

izdelovalec: Odprti krog, naročnik: TNP
partner: Zavod za varstvo kulturne dediščine Kranj

V okviru avtorske skupine
Odprti krog
so sodelovali:

Janko Rožič
Gašper Drašler
Janez Polda
Barbara Pirc
Marjeta Storgel

Avtorstvo fotografij:
arhiv Odprtega kroga
razen kjer je drugače navedeno.

KAZALO	3
UVOD	4
PRVI DEL	
Izveček prostorskih principov v Bohinju in Gorjah	5
Ribčev laz	
Stara fužina	
Studor	
Srednja vas	
Češnjica	
Jereka	
Koprivnik	
Zgornje Gorje	
Višelnica in Mevkuž	
DRUGI DEL	
Umeščanje stavbnih volumnov	15
TRETI DEL	
Določanje razmerij stavbnih volumnov	27
ČETRTI DEL	
Oblikovanje arhitekturnih členov stavb	33
SMERNICE	43
VIRI	45

Sintezni poročilo je sestavljeni iz štirih sklopov, ki si sledijo po redu velikosti, najprej principi, ki se navezujejo na širši prostor v katerem se nahaja nek objekt ali naselje potem skozi odnose med stavbnimi volumni v naselju do oblikovanja razmerij posameznih stavbnih volumnov in nazadnje določanje posameznih arhitekturnih členov na posamezni stavbi. Velja poudariti, da je za prepričljiv in dober poseg v prostor potrebno pazljivo opazovanje vseh ravni in izbor primernih rešitev za specifičen prostor. Temu lahko rečemo mojstrstvo, ki se nam odstrira ko izkusimo uglašene prostorske kompozicije skladnih naselij, kakršne imamo možnost doživeti tudi v Bohinju in Gorjah.

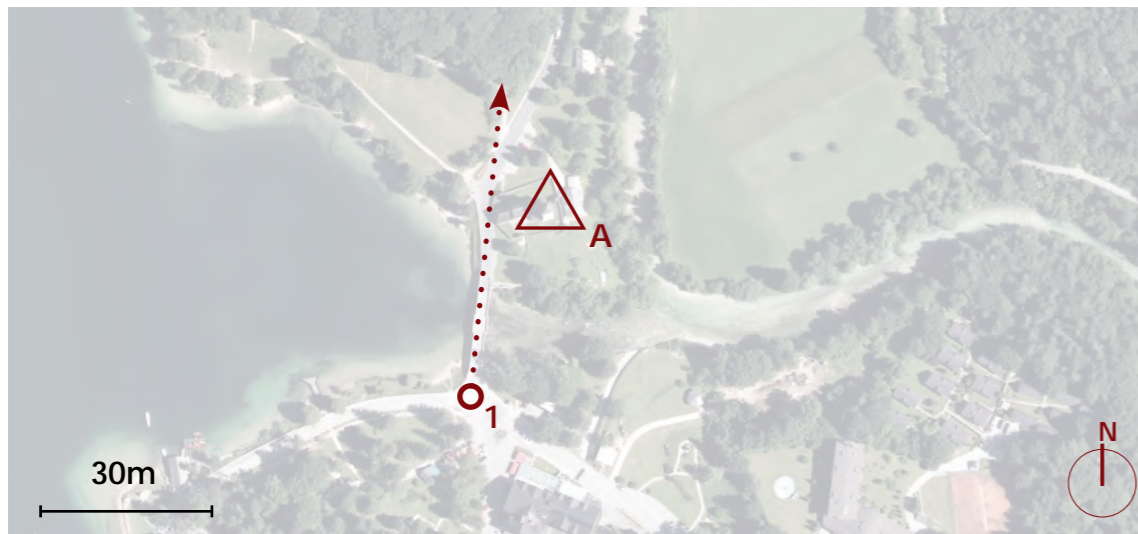
Primer fotografije s simboli:

Legenda simbolov na fotografijah:

- .....○ vrh ali drug naravni poudarek na obzorju, lahko tudi pomembno drevo v krajini
- .....> Sedlo ali druga lokalno najnižja točka na obzorju
- .....▶ Kulturni poudarek v stiku z obzorjem
- .....◻ Poudarek v stiku s tlemi, npr. opestnik ali mejni kamen
- .....▶ Oznaka osi poti in smeri gledanja
- ..... Povezovalne linije
- .....▲ Oznaka vhoda

Primer prikaza florisne situacije na ortofoto posnetku:

Legenda simbolov na florisih:

- .....▶ 1 stojišče, smer pogleda ter številka pripadajoče slike
- △_A manjši kulturni poudarek npr. znamenje, kapelica, razpelo, spomenik
- △_A večji kulturni poudarek npr. zvonik ali stolp
- vodnjak, korito, pitnik
- ⊕ kompas
- 30m grafično merilo

Primer prikaza florisne situacije na starem katastru

Opombe:

Na mestih kjer so slike bolj temne, rdečo barvo simbolov nadomesti bela. grafično merilo je povzeto po merilu na spletnem pregledovalniku.

Viri slik:

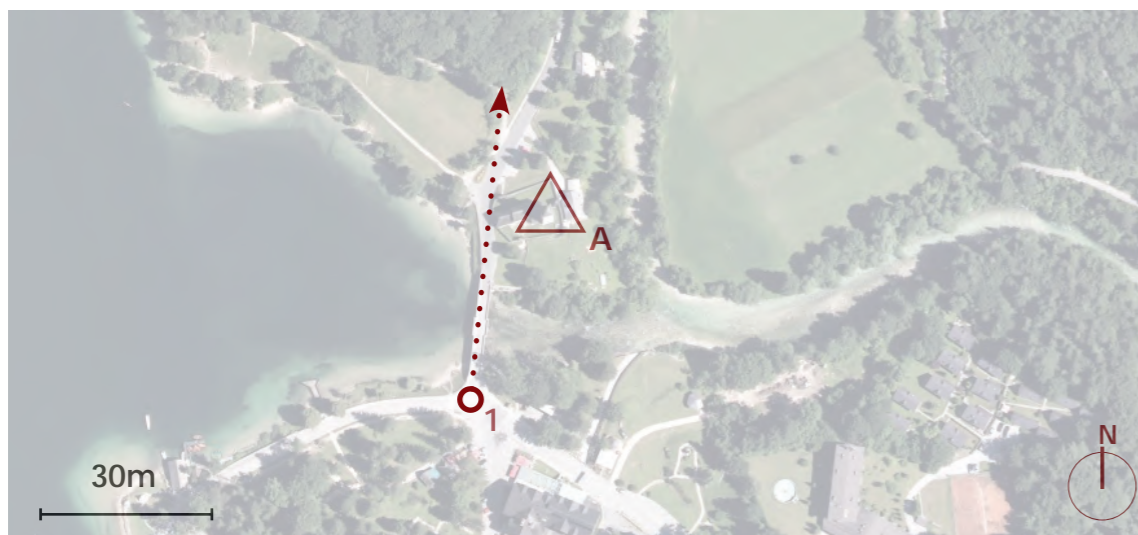
- Ortofoto posnetki so vzeti iz atlasa okolja
Katastri so iz dveh virov:
1. portal Situla (prikaz enot dediščine ZVKDS)
2. mapire.org

Prostorski principi, ki smo jih v treh letih podrobneje raziskovali na območju Bohinja in Gorij so v tem delu poročila urejeni zgoščeno. Vsak list predstavlja izvleček ključnih principov za določeno vas. Tak prikaz je pregleden in celovit, besedilo pa krajše in manj podrobno. Za bolj poglobljeno razumevanje je potrebno pogledati opis principov v posameznih zloženkah, ki so nastale v teh letih, kjer je za vsakega od principov na voljo več postora.

Fotografije principov so opremljene s simboli, ki nevajenemu očesu pomagajo pri branju prostorskega jezika. Simboli se poskušajo čim bolj diskretno dotikati pomembnih delov slike in hkrati ne prekriti bistvenega. Najboljša rešitev bi bila tisk na prosojni papir, ki se ga lahko tudi odmakne, tako da je mogoče gledati principe z ali brez simbolov, vendar to zaenkrat presega obseg te naloge. V primeru knjižne izdaje pa bi bilo to skoraj nujno.

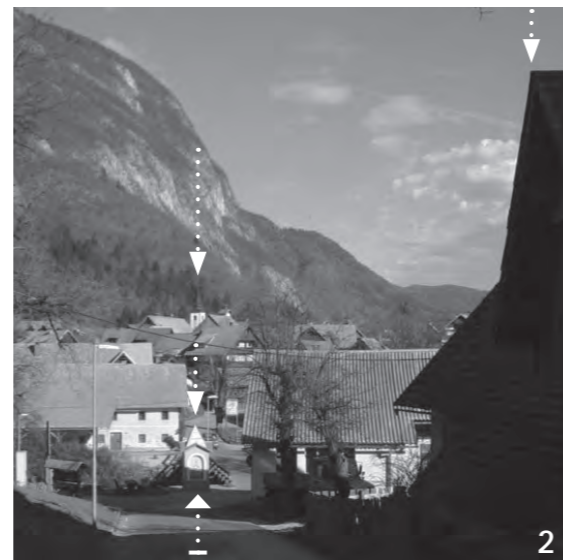
Stojišče in smer pogleda je označena na letalskem ortofoto posnetku. Poleg tega so s simboli označeni ključni poudarki. V nekaterih primerih je prikazan tudi pogled območja na franciscejskem katastru, kar obogati naše razumevanje prostora v širšem časovnem okviru.

Most pri Sv. Janezu povezuje ne samo Spodnjo in Zgornjo dolino, levi in desni breg reke, temveč s tišino jezera na eni in šumom reke na drugi strani razločuje skrajni rob jezera in začetek reke, ter ju na drugi strani spet spaja. Izbran pogled natančno čez sredino odkrije, v kakšnem sožitju sta kamniti most in stara cerkev in kako skladno sta ključna simbola Bohinja vpeta v naravno okolje. Redko kje v dolini, če gledamo iz glavne ceste, je hribovito ozadje dovolj nizko, da se vrh zvonika lahko dotakne neba in ga kakor tukaj prešije z zemljo. Zvonik, ki pokuka preko obzorja Studorja, je na drugi strani preko horizonta Vrtovina sorazmerno uravnovešen z vrhom Tosca (KULTURA/NATURA). Na sredini je most, os je naravnana natančno na zunanji vogal, ograja mostu pa na notranji vogal cerkvene lope, tako da se polovica mostu s čelno fasado cerkve zapira, druga polovica pa preko Vrtovina na jezersko stran odpira. Natančno nad vogelnim kamnom lope je tudi gorski vrh (Viševnik). Vidimo ga lahko v času, ko na drevju ni listja, ne samo s pravega mesta, temveč tudi v pravem času. Franciscejski kataster nam odkrije, da je bil stari most usmerjen na zvonik pote pa je potem zavila okrog cerkve naprej proti Stari fužini.

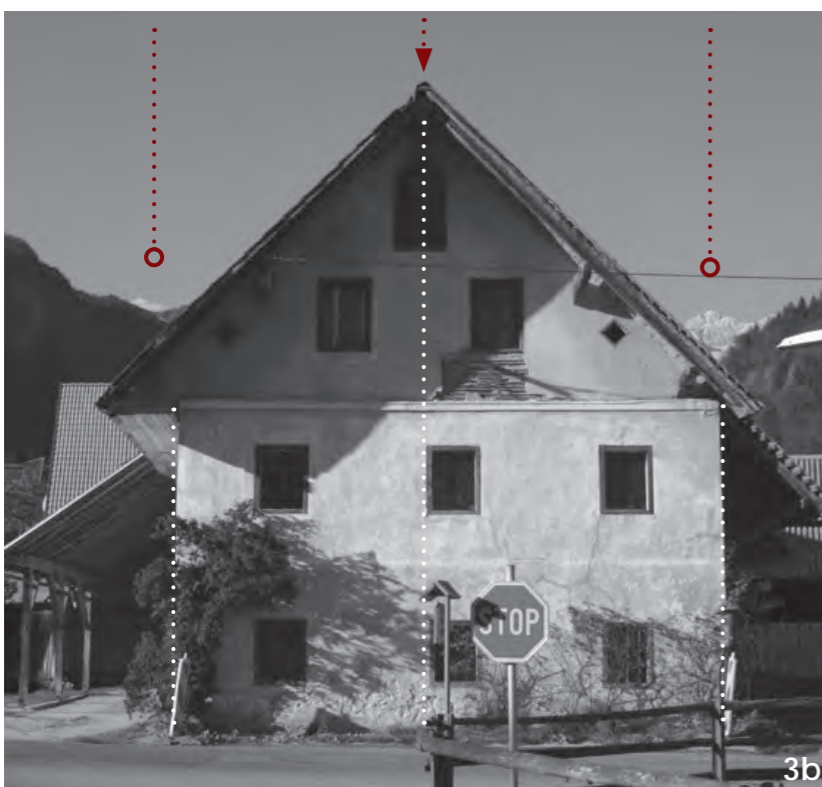

1 v središču Stare fužine se v smeri glavne poti pred ovinkom na vaški most odpre izjemna prostorska kompozicija. V sredini se nad dvojnim sedlom, zgoraj ob Toscu in spodaj med strmo streho vaške hiše (KULTURA) pobočjem Studorja (NATURA) v daljavi pokaže Triglav. Mejni kamen je iz te točke gledanja v osi hišnega pročelja in vaško znamenje na drugi strani v osi z vrhom Tosca. Osrednjo os kompozicije predstavlja kontrapunkt med Triglavom in Mostnico, goro in reko, najvišjim in najglobljim, vidnim in nevidnim.

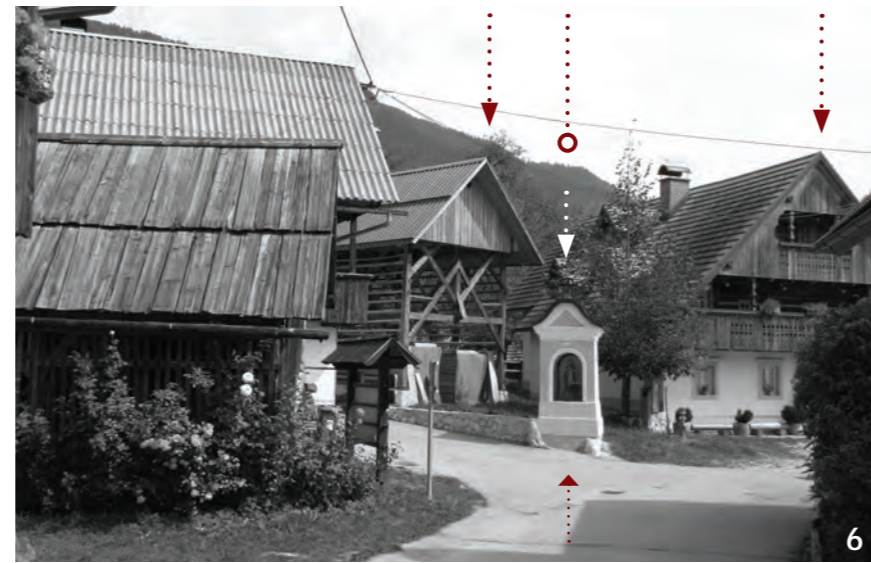
2 Pot ki se spušča z zgornjega dela vasi k reki Mostnici med hišnim zatrepom na desni in mogočnim pobočjem Studorja na levi (KULTURA/ NATURA), je naravnana natančno na vaško znamenje (A) ob mostu. Na isti osi sta v ravni liniji tudi zvonik cerkve (B) na zgornji terasi in čelo Studorja.

3 Planina Krstenica, ta »nebesa nad Bohinjem«, in Triglav sta ključna tema poti, ki vodi ob levem bregu Mostnice proti mostu. Sleme mežnarjeve hiše je v osi poti. Ko se približamo križišču in Mežnarjevi hiši, Krstenica in Triglav nad vogalom pročelja še posebej močno poudarjata mogočno vaško domačijo.

4 Tri čelne fasade hiš tvorijo triadno kompozicijo, ki je ob pogledu z "gorice", vaškega prostora umeščena tako da na predahu med strešnimi kapmi na levi strani stoji znamenje (C) na desni pa v osi poti zvonik Cerkve Sv. Pavla (B). Poleg tega je nad znamenjem tudi najvišja točka Studorja ki se pne nad tem prostorskim ansamblom.

1 Stara pot preko polja pod Srednjo vasio, ki ji gora Studor daje najmočnejši pečat, se lepo naravnana na vas Studor, znamenje ob poti je postavljeno natančno pod sedlo na obzorju. (Gledišče zaradi oddaljenosti ni prikazano na tlorisu)

2 Ob prehodu s spodnje na višjo raven v vasi se prehod usmeri na vrh Studora, pod njim pa je čelna fasada hiše, ki naravni poudarek dodatno ojača in podpre.

3 Na ulici pod gasilnim domom se v predahu med kozolcem in stavbo odpre izjemen pogled na cerkev Sv. Martina v Sredni vasi.

4 Izhodna pot proti Stari fužini se ob Ctkovi hiši usmeri proti Rjavi skali (hotel Vogel), pod njo pa je sleme hiše, ki zaključuje ulico.

5 Tukaj se ponovi podobna tema prehoda na višjo raven ter usmeritev proti vrhu Studorja kot na sliki 2.

6 Os poti v središču Studorja je proti vzhodu lepo naravnana na vaško znamenje (A), ki stoji natančno pod vrhom hriba v ozadju. Znamenje je umeščeno na sredino med stog in hišo, tako da strehi tvori harmoničen kontrapunkt s streho znamenja.

7 Pred osrednjim vaškim znamenjem v središču Studorja se vzdolž poti, ki se vzpenja proti Srednji vasi, odpre pogled na streho Oplenove hiše – če dobro pogledamo se v tanki reži med hišno kapjo in cesto ob vogelnem kamnu sosednje hiše vidijo tudi vhodna vrata Oplenove hiše. Če se v isti smeri premaknemo še malo naprej, se vrata že dosti bolje vidijo, na desni strani pa se pokaže tudi znamenje (B) na robu vasi.

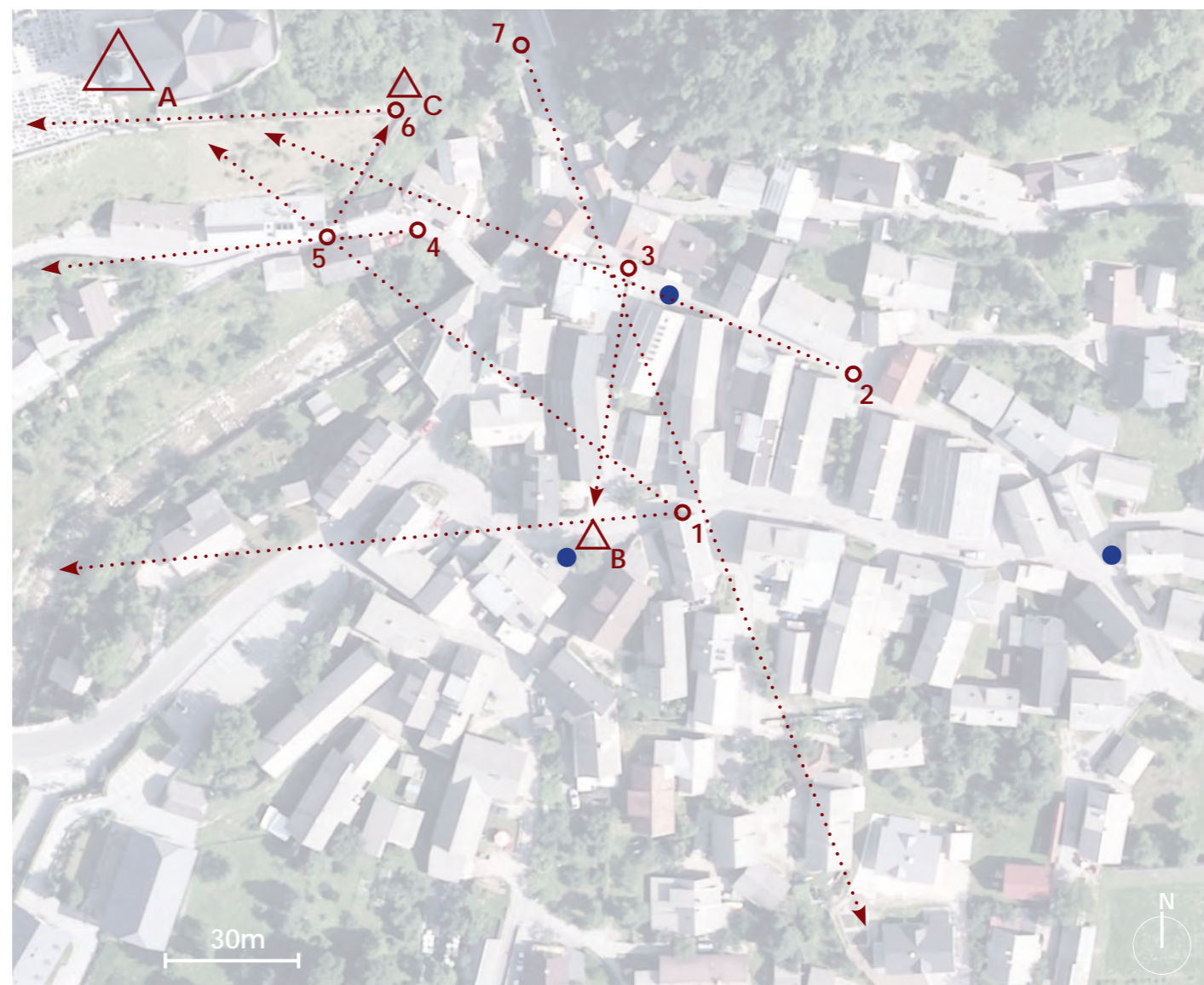
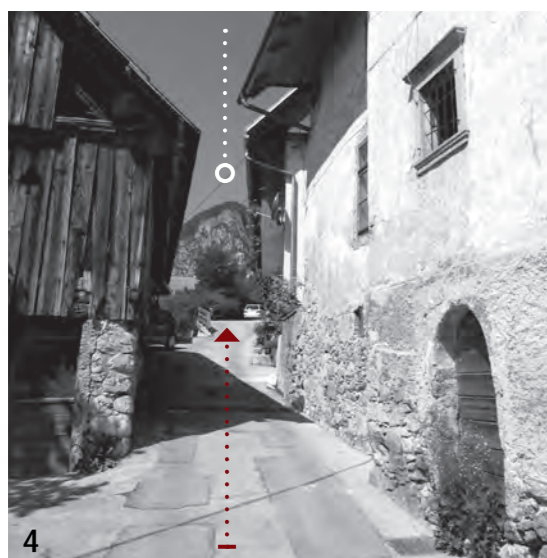

1 Ob vstopu na trg hkrati zagledamo vrh Studorja ter Zvonik (A), Narava - Kultura. Pod naravno dominantno se odpira prehod naprej.

2 Ob izhodu zgornjega trga se os ulice usmerja na zvonik cerkve (A), ki presega horizont in se dotika neba. Vidno je stopnišče ter znamenje na obzidju.

3 Na vogalu Kavcove hiše ob vstopu v ulico je širina kapelice (B) uglašena s širino navidezne špranje med hišo Pr ta Zgornjmo Švico (levo) in hišo Pr Kavco pod Lipo (levo). Oba vhoda v hiši sta umeščena tako da sta dobro vidna in tvorita uravnoteženo kompozicijo na obeh straneh kapelice. Lipa na trgu se pokrije z vogalom hiše. Nad vso kompozicijo dominira vzpetina Rudnice.

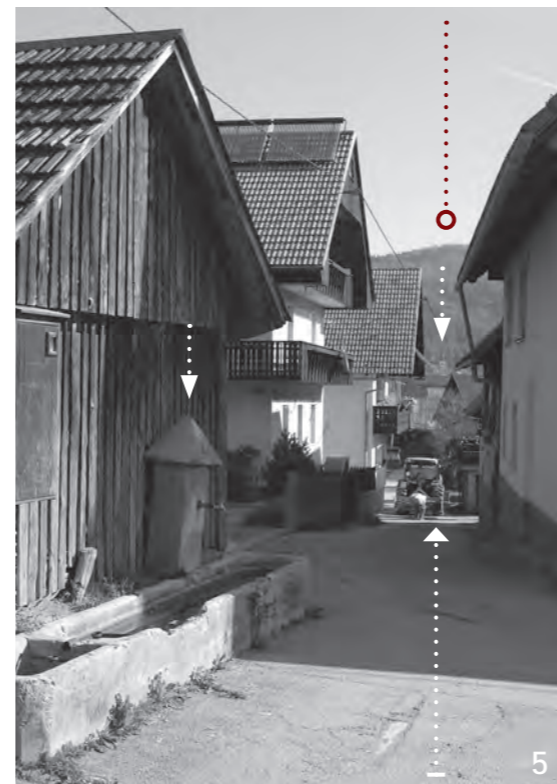
4 Os ceste se skozi ožino med mežnarjevo hišo in gospodarskim poslopjem naravna na vrh Studorja.

5 Ključni pogled proti kapelici (C), ki je postavljena v osti stopnišča. Višina zidanega dela kapelice in hiše je v perspektivno uglašena iz sredine glavne poti.

6 Pred kapelo, na velikem podestu se stopnišče usmerja na zahod in navzgor proti nebu - sedlo še ni vidno. Na levi strani je vrh Studorja. Zadnja stopnica je v stiku z nebom, kar je za Bohinj velika redkost.

7 Ob hiši Pr Klemenco, ko se iz soteske Ribnice bližamo vasi, se os ceste naravna proti sedlu na horizontu. Tik pod njim se nahaja vogal hiše Pr Petrano, ki ta natančen prostorski princip podpre.

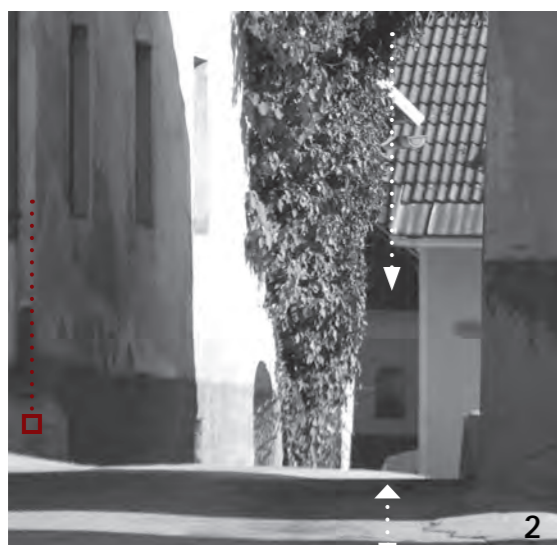

1 Pred kapelico (A), se ob izstopu iz vasi pokaže Vrh studorja ter tudi zvonik v Srednji vasi. Ob izstopu iz naselja se vidi najvišji poudarek sosednje vasi.

2 Izpred znamenja (A) se med tesnim prehodom hiš vidi znamenje (B) v središču vasi. Začetek ima stik s središčem.

3 Izpred vhoda hiše Pr Moso, se vidi znamenje (B) v izteku ulice.

4 Na klančini skednja Pr Stareto, ki lepo zaključuje ulično se pogled proti vaškemu središču. Portal Jernečkove hiše se pokaže natančno v vrzeli med Mvakarjevo hišo in znamenjem (A). Med slemenom znamenja in slemenom kukrla hiše na desni se pokaže tudi vrh slemena čelna fasade Jernečkove hiše.

5 Izpred srednjega korita ob hiši pri Košmerlju se v osi ulice proti vzhodu pokaže zvonik Sv. Marjete. Nad njim je vrh vzpetine.

6 Ob zgornjem izstopu iz vasi čez mostič se med Brdačkovim hlevom in fasado pomožnega objekta pokaže Studor.

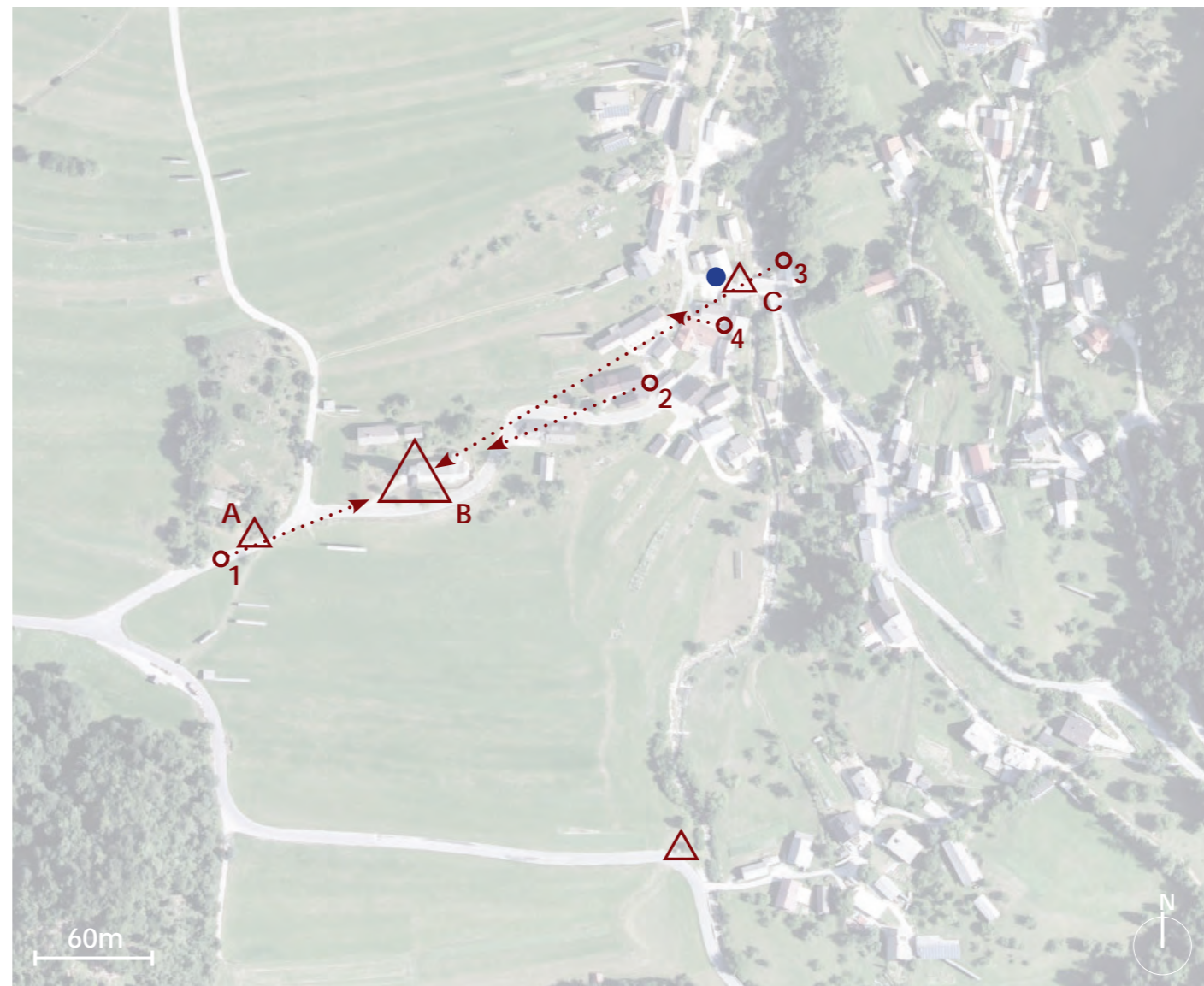

1 Vstop na Jereko z glavne ceste pokaže uglašen trojni poudarek, ki se začne z znamenjem (A) ob cesti, nadaljuje z glavno temo zvonika vaške cerkev (B) in zaključi z vrhom na horizontu, Vodnikovim razglednikom. Pot ni samo lepo usmerjena, tudi višina zvonika je dobro umerjena s horizontom, ki se s te točke natančno ujema z vencem zvonika.

2 Novejša hiša Pr Medjo je s svojo umeščenostjo organsko dopolnila zasnovo Kosove in stare Medjove hiše. Prehodno dvorišče je poleg tega da je funkcionalno tudi odpira pogled na vaško dominantno.

3 Pogled proti kapelici (C), Kosovi domačiji in zvoniku (B) med spuščanjem po stari poti do mostu. Volumni vseh omenjenih stavb so v zelo uglašnem odnosu.

4 Dvorišče hiše pr Pusto, se konično oža, nad njim je pročelje Kosove domačije.

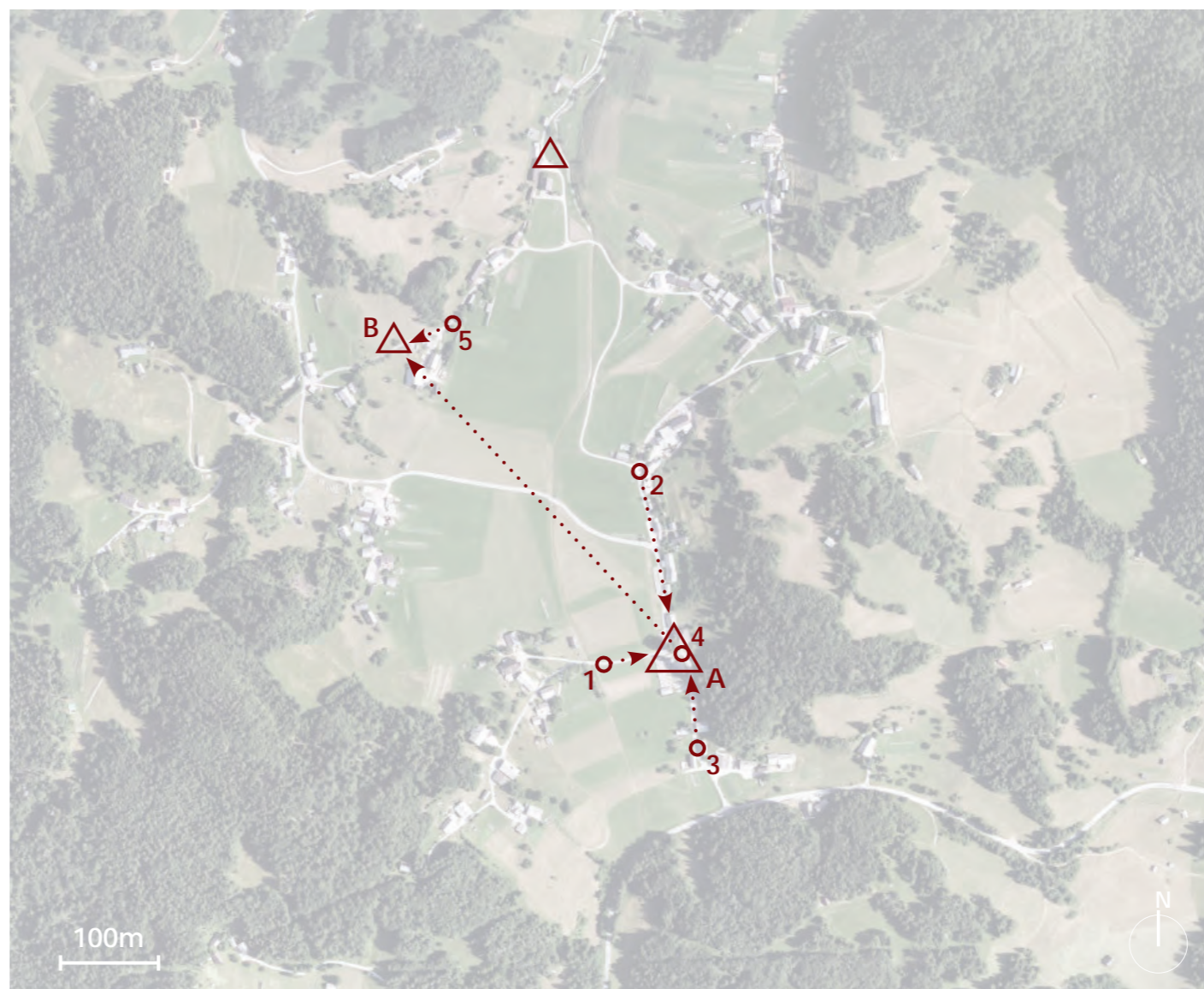
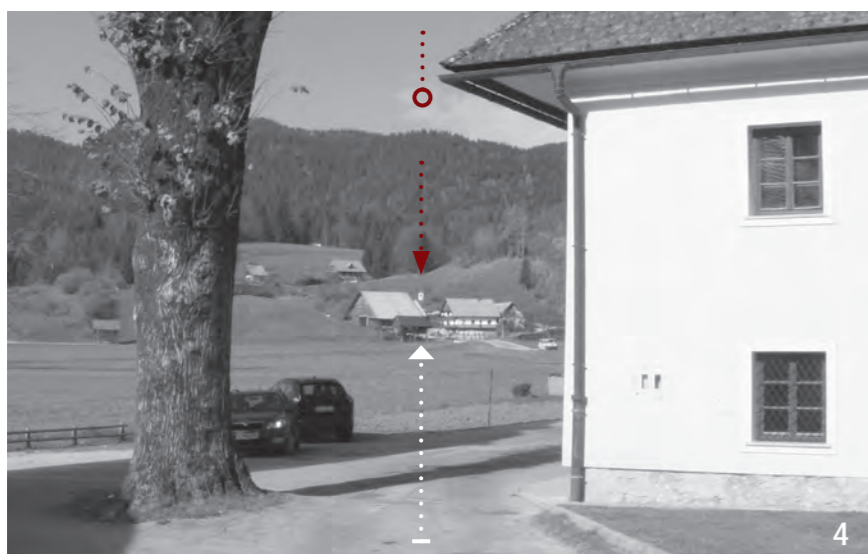

1 Izjemna kompozicija se ponuja očem med približevanjem trgu preko polja z zahodne smeri. Lipa raste tako, da je desni rob poravnava z osjo poti. Na levi strani je fasada župnišča. Vhod je umeščen v sredino fasade in je jasno viden. Na desni strani je cekveni zvonik (A) in pod njim vhod v cerkev.

2 Dostop s severa spet nakazuje usmerjanje ceste na kulturno dominantno - zvonil (A).

3 Pot z juga do trga med župniščem in cerkvijo s usmerja proti najnižji točki na horizontu pod kateri je tudi stik strehe župnišča s hribom za njim. Na levi strani sta dva poudarka na cerkvi. Križ na apsidi in vrh zvonika, med njima pa Lipa ki je skrita za ladjo cerkve in močno sega prek horizonta.

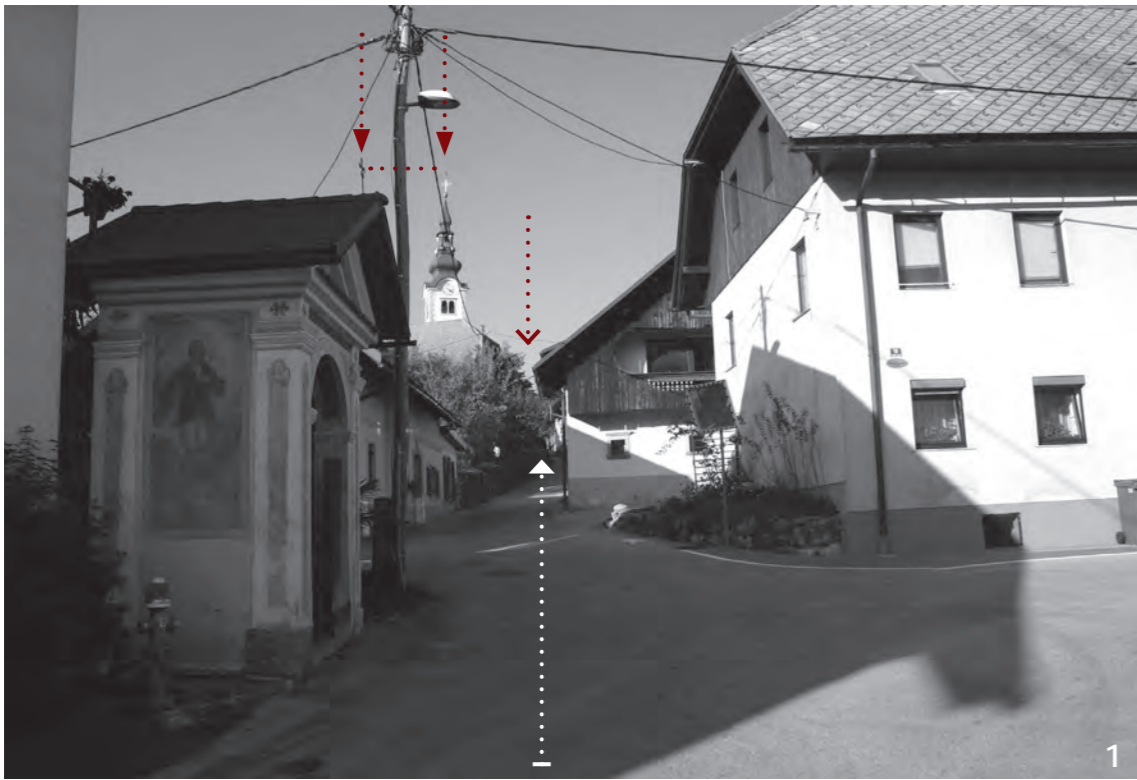

4 Na polovici med vaško lipo in vogalom župnišča se onkraj travnika spet pokaže znamenje Sv. Martina (B), tokrat pod enim izmed vrhov na horizontu.

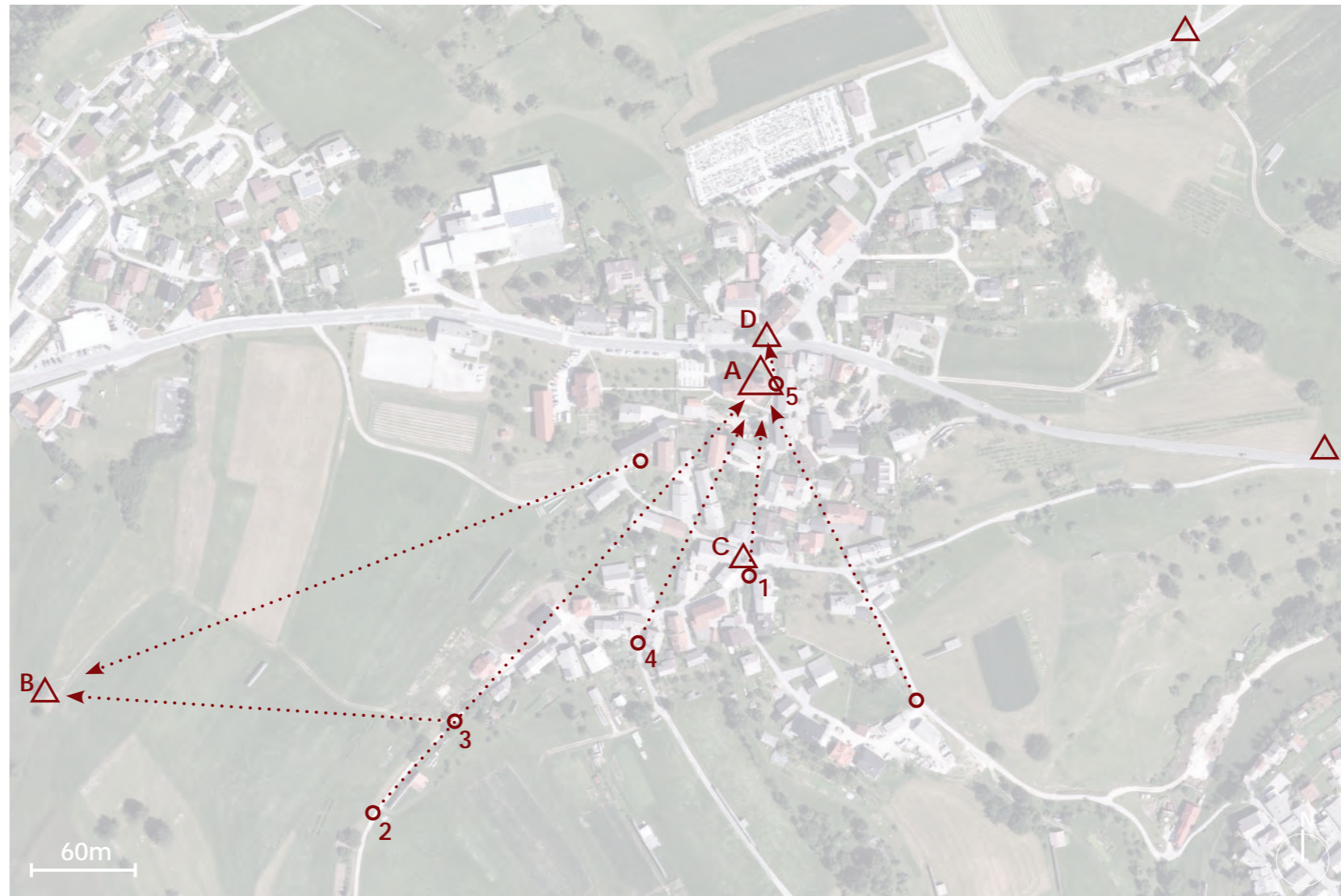
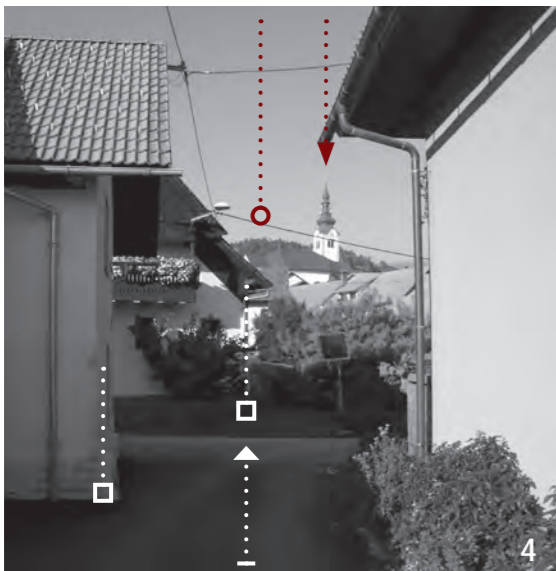
5 Kapelica nad klancem je postavljena nad križpotjem med glavno in poljsko potjo, in tako da preseže horizont.

1 Ob vstopi na trg ob Jurjevčevem znamenju (C) so vidna so obokana vrata znamenja, in vhod v hišo na levi. Višini križev na znamenju in na zvoniku (A) sta izenačeni. Zanimiv je tudi čop Benkove hiše ki prehod iz zelenja do zvonika likovno zmešča in se ujame točno na desni rob zvonika. Vredno je omeniti tudi kamnita suhozida na obeh straneh ceste. Mežnarjeva hiša na desni je visoka, in ima pravilno oblikovan čop, da se silhueta stavb tudi na desni strani zvezno spušča.

2 Os ceste med približevanjem vasi se usmeri na najnižjo točko med silueto Višelnice in Homa. Točno tam pa je umeščen tudi zvonik cerkve Sv. Jurija (A), ki je tako še dodatno poudarjen s silhueto vzpetin v ozadju.

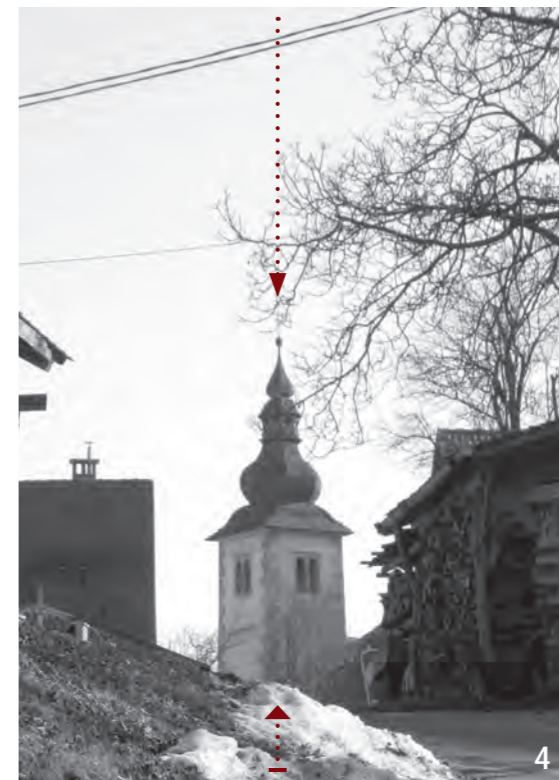
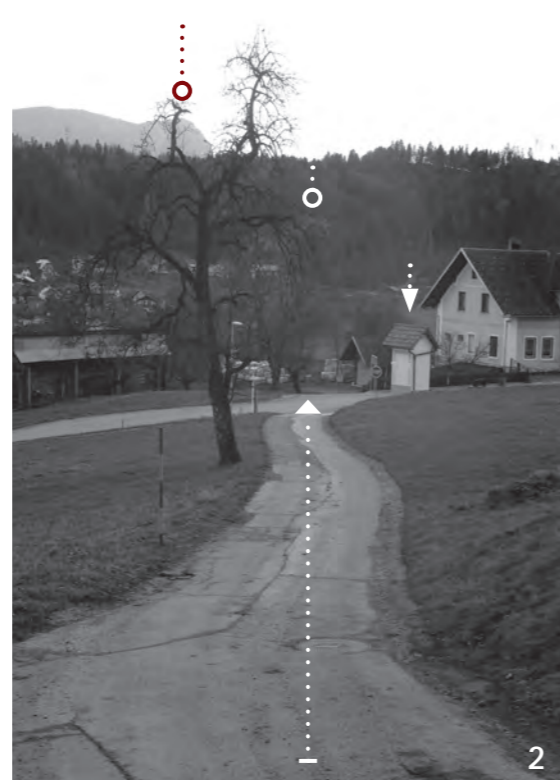
3 Poljska pot, ki se odcepi od glavne poti proti zahodu kot ugreznjena pot, in jo domačini imenujejo "gubel", se usmeri proti najnižji točki ledenške morene Obočnice, kjer je tudi znamenju Sv. Antona (B).

4 ob vstopu v vas je cesta usmerjena vokal Kovačeve hiše točno nad njim pa je še viden vrh timpanona cerkve. Streha cerkvene ladje je pod vrhom Višelnice, zvonik sega v nebo že nad linami zvonika. na desni se že stikata Viševnica in Belščica. Na levi strani spodaj je poudarjen vogalni kamen - opestnik, ki ščiti vogal hiše in hkrati tvori kontrapunkt zvoniku.

5 Oporni zid cerkve je usmerjen na levi rob znamenja Srca Jezusovega (D). Zadruga pa je poravnana na desni rob za njim. Med skednjem in zidom se tvori odprt kot ki blokira perspektivo in razkriva volumen Zadruga.

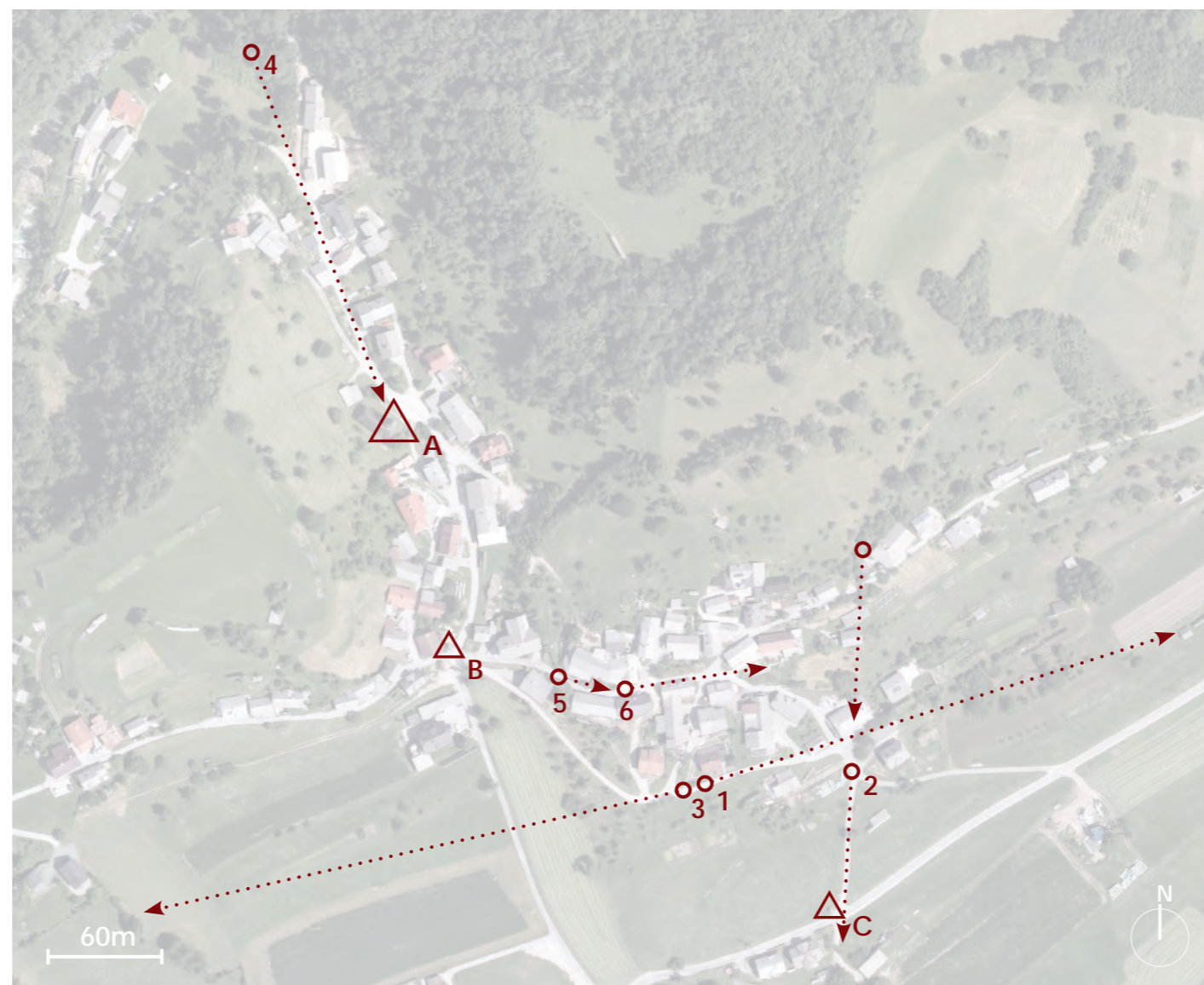

1 Spodnja pot pod viševnico se v smeri proti vzhodu naravna proti vrhi Begunščice. Naravni poudarek je spodaj še ojačan z obliko strehe kovačnice.

2 Pot iz Viševnice mimo znamenja Marije sedmerih žalosti se usmeri na Poglejsko cerkev.

3 V smeri proti zahodu na isti poti se pot usmerja na najnižjo točko na horizontu, ki je stik Pokljuke na levi in Kočevnika na desni in je hkrati prehod v dolino Radovne. Na levi strani se vidijo Zgornje Gorje z zvonikom.

4 ob vzpenjanju od mosta proti Mevkužu se v osi poti pokaže baročni zvonik cerkve Sv. Miklavža (A).

5 Na sredi vzpona od kapelice na Viševnico se v izteku klanca pokaže fasada Žvegl nove hiše, ki je zaradi zamika vidna skoraj cela.

6 Na vrhu klanca med Novakovo in Frčkovo hišo skozi vizualno ožino med Šoklčovo in Žvegl novo hišo pogled steče proti Rebru nad Kašarijo.

Pot pod Srednjo vasjo mimo znamenja se naravna na vrh Studorja.

V Srednji vasi se pot navkreber mimo med mežnarjevo hišo in hlevom usmeri točno na vrh Studorja.

Kočevnik je naravna dominanta nad Krnico. Pot iz Postojne se na ravnem delu usmeri točno na vrh te značilne vzpetine.

Pot od Postojne proti Gorjam se naravna na vrh Homa.

Os ulice se usmerja na vrh zvonika cerkve Sv. Martina v Srednji vasi.

Os poti se usmeri na vrh zvonika cerkve Sv. Marjete v Jereki.

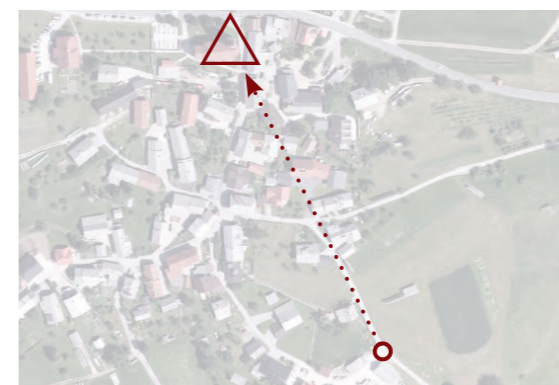
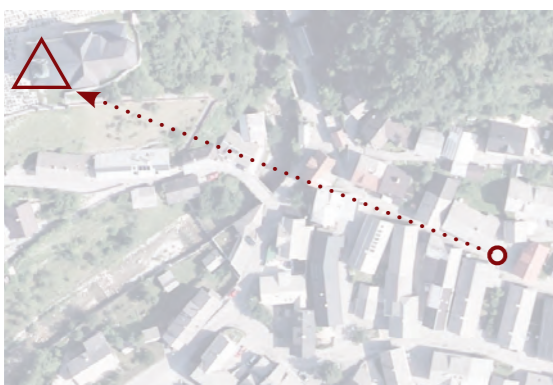
Pot v koprivniku se usmeja na vrh zvonika.

Pot iz Poljšice skozi Graben v Gorje se pred vstopom v vas usmeri na zvonik cerkve Sv. Jurija.

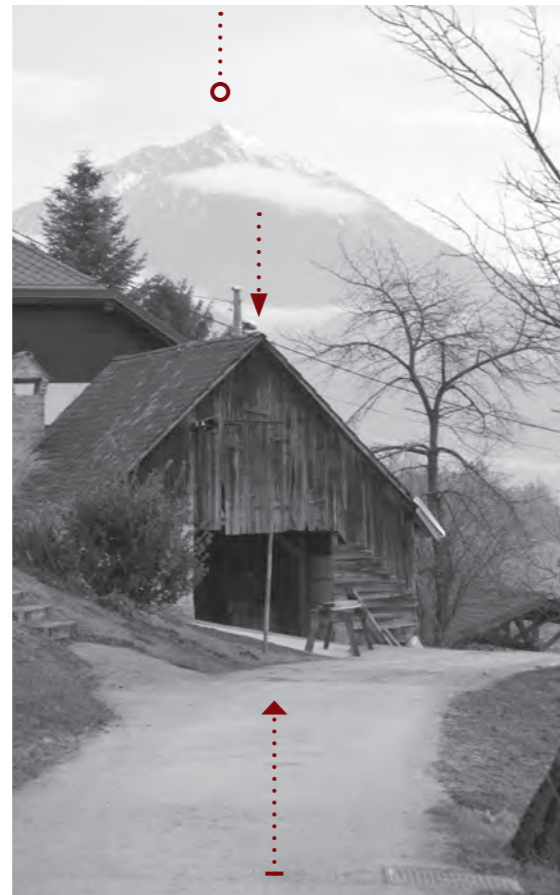
Pot iz Laz do Mevkuža se usmeri na zvonik cerkve Sv. Miklavža v Mevkužu.

Pot iz Studorja proti Strari fužini se usmeri na Rjavo skalo, na kateri je hotel na Voglu. Pod njim je sleme hiše ki čelno zapira ulico.

Pot se usmerja na vrh Begunjščice pod njim pa je še sleme kovačnice.

Vrh slemena in vrh Studorja v osi prehoda navkreber.

Vrh slemena in vrh Studorja v osi prehoda navkreber.

Pot se usmerja proti najnižji točki slemena med vrhom Studorja in Pokljuko.

Zgornji del stopnišča do cerkve v Srednji vasi se usmerja na prelaz med Studirjem in Pokljuko.

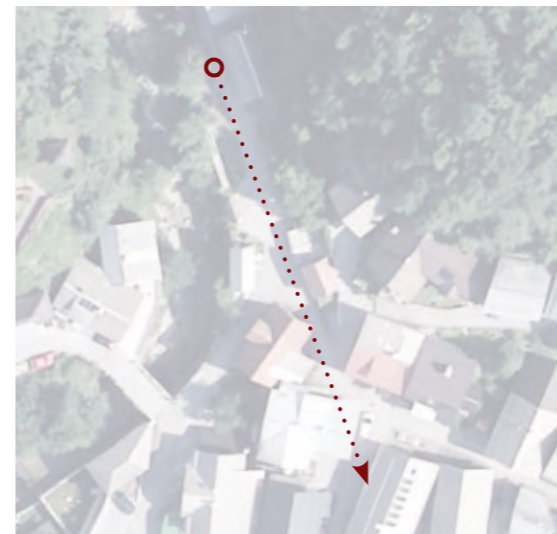
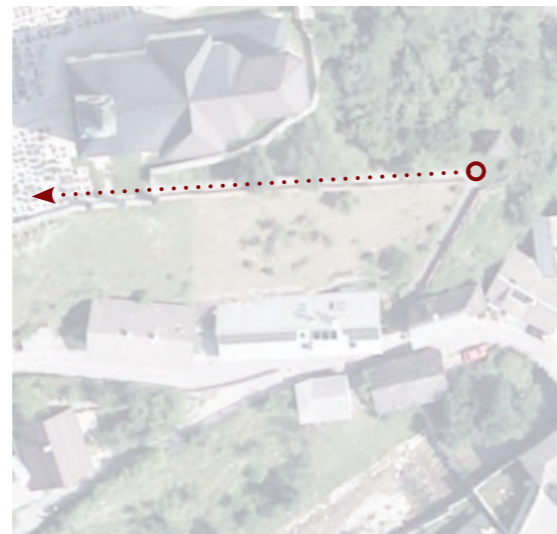
Pot iz Ribnice proti vasi se usmeri na najnižjo točko na horizontu.

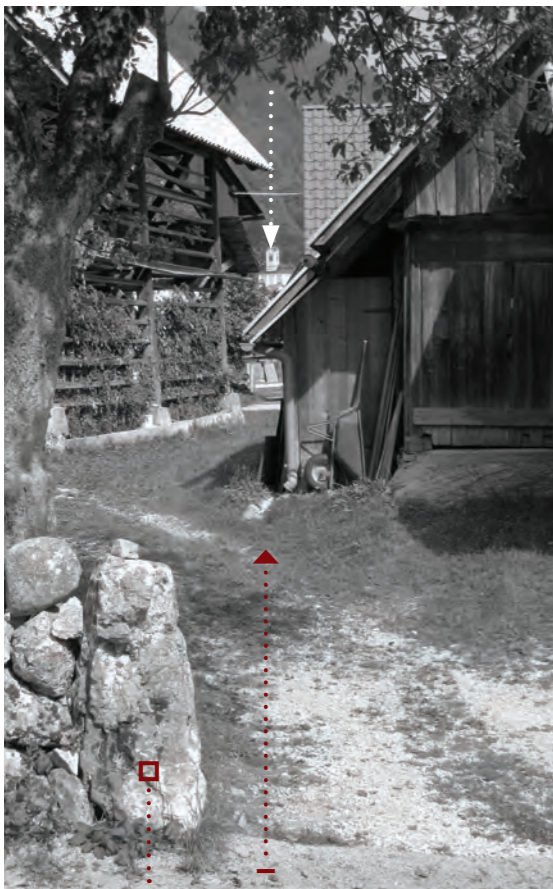
Stopnišče do cerkve v Zgornjih Gorjah se usmeri na najnižjo točko na horizontu.

V obratni smeri je v osi poti in prehoda do stopnišča tudi predah med streho Kamnekove hiše in hleve, med katerima je potekala stara pot do Poljšice.

Pogled iz Studora proti cerkvi v Srednji vasi.

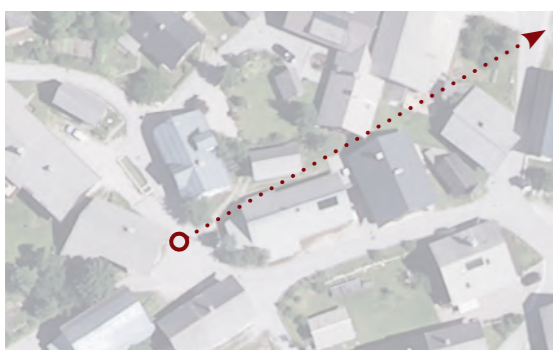
Pogled iz Studora proti kapelici.

Izpred srednjega korita v vasi se v smeri ulice pokaže zvonik Sv. Marjete. Domačini povejo, da ob smrti vaščana Češnjice zvoni v Jereki in ne v Srednji vasi, kljub temu da je pokopališče v Srednji vasi.

Spodnji del stopnišča mimo Mežnarjeve hiše se usmeri na znamenje.

Os ceste usmerjena na sleme čelne fasade hiše. Primer hiše Češnjica 39, po domače Pr Móso.

Pročelje hiše zaključuje in določa iztek ulice.

Najnižja točka na horizontu, sleme gospodarskega poslopja ter vhod v spodnji del so v osi dostopne poti.

Pročelje hiše v v celoti vidno, definira zaključek ulice ki zatem zavije v desno.

Vaški center je zaključen z Staretovim skednjem.

Os ceste v Stari Fužini je usmerjena na sleme hiše pr Mežnarjo.

Pročelje hiše v Studorju določa iztek ceste.

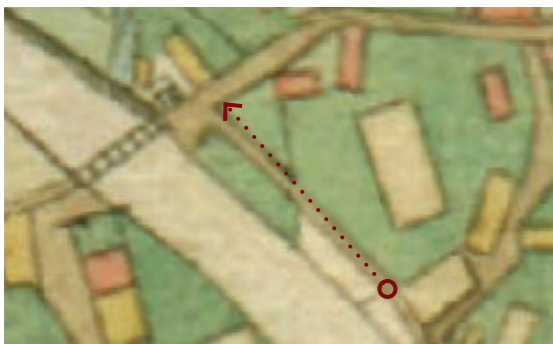
Hišno pročelje v osi prehoda navzgor v Studorju.

Studorska hiša v osi poti.

Pročelje ki zaključuje pot navkreber.

Os ceste usmerjena na sleme čelne fasade hiše. Primer hiše Pr Bisco v Zgornjih gorjah.

V izteku oddpirajočega se prostora trga v Srednji vasi sta dva objekta, večja hiša in manjša kašča.

V izteku ulice pod cerkvijo v Zgornjih Gorjah sta dva objekta, manjše znamenje in večja javna stavba Zadruga.

Kamnekov hlev je zaradi pomanjkanja prostora zamankjen samo toliko da se vidi vhod v hišo. Za njo se vidi fasado mačkove hiše desno od slemena.

Kamnekova hiša je usmerjena tako da se vidi polovico fasade mačkova hiše.

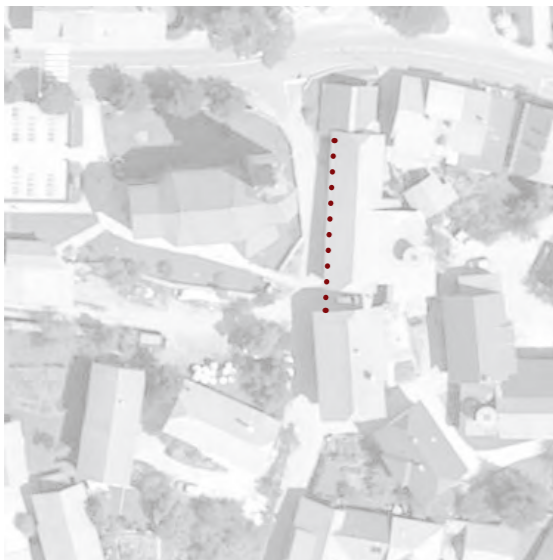
Dostop v vas s Polščice je urejen med ozkim prehodom hiš Pr Grogorno in Pr Melharjo. Kovačeva. Do slemena se pokaže čelna fasada Kovačeve hiše.

Mežnarjeva hiša v Zgornjih Gorjah je zamaknjena tako da se s trga vidi polovico čelne fasade hiše pr Čarejo.

Zamik stavbnega volumna za pol fasade. Žveglnova hiša je postavljena tako da se to ob približevanju z obeh pokaže čelna fasada, ki s tem tudi tvori dva značilna zamejena vaška ambienta, enega v vaškem središču, ki ga določajo Žveglnova, Erjavčova, Šoklčova in Firklčova hiša. Drugi ambient tvorijo Frčkova, novakova, Vovkova in Žveglnova hiša.

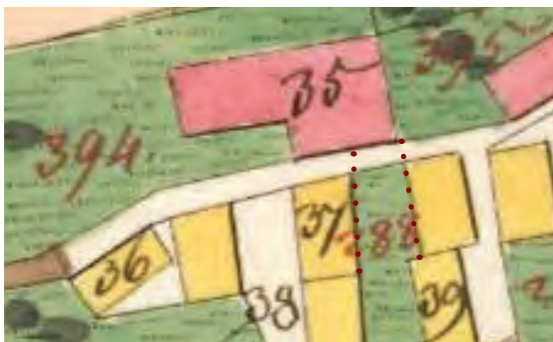
Vožbačeva hiša v Češnici ima kljub bližini sosednje hiše dovolj svetlobe.

Zamik stavbnega volumna za pol fasade (do slemena).

V Studorju pri koritu je zgornja domačija umeščeta tako da je vidno pol fasade.

Prehod v zgornji ulico med dvema stavbnima volumnoma v Srednji vasi. Obe hiši s svojima pročeljema ustvarjata značilen prehod.

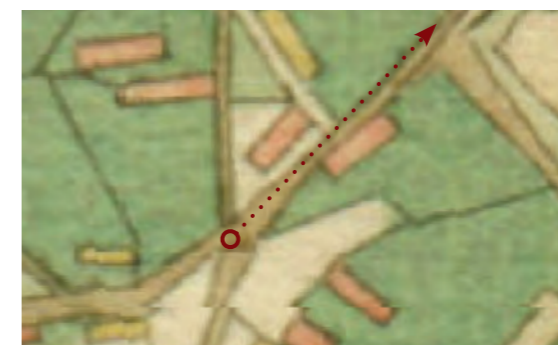
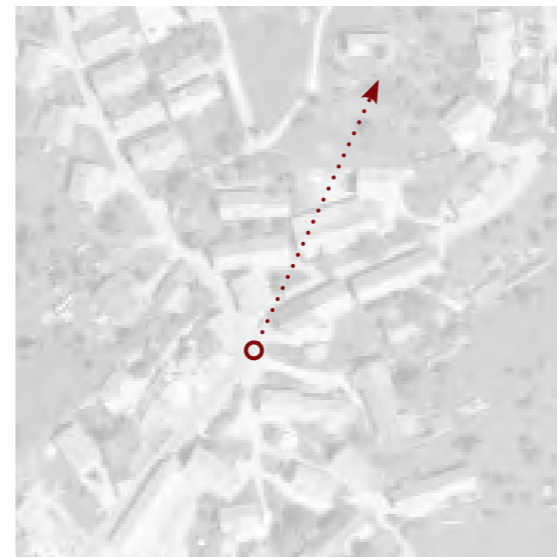
Dve hiši v Bohinjski Češnjici ustvarjata prehod v zgornji del vasi.

VSpodnjih Gorjah se v prehodu med dvema pročeljema na najnižji točki pokaže zvonik cerkve Sv. Ožbolta.

Prehod med parom hiš v Stari fužini, med njima pa kulturni poudarek - zvonik cerkve Sv Pavla.

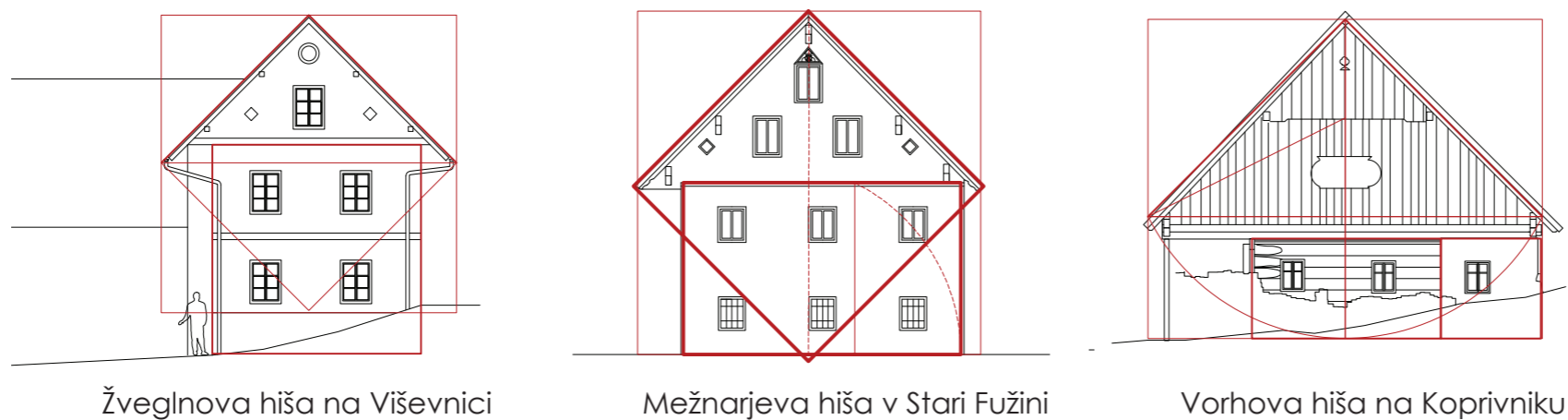
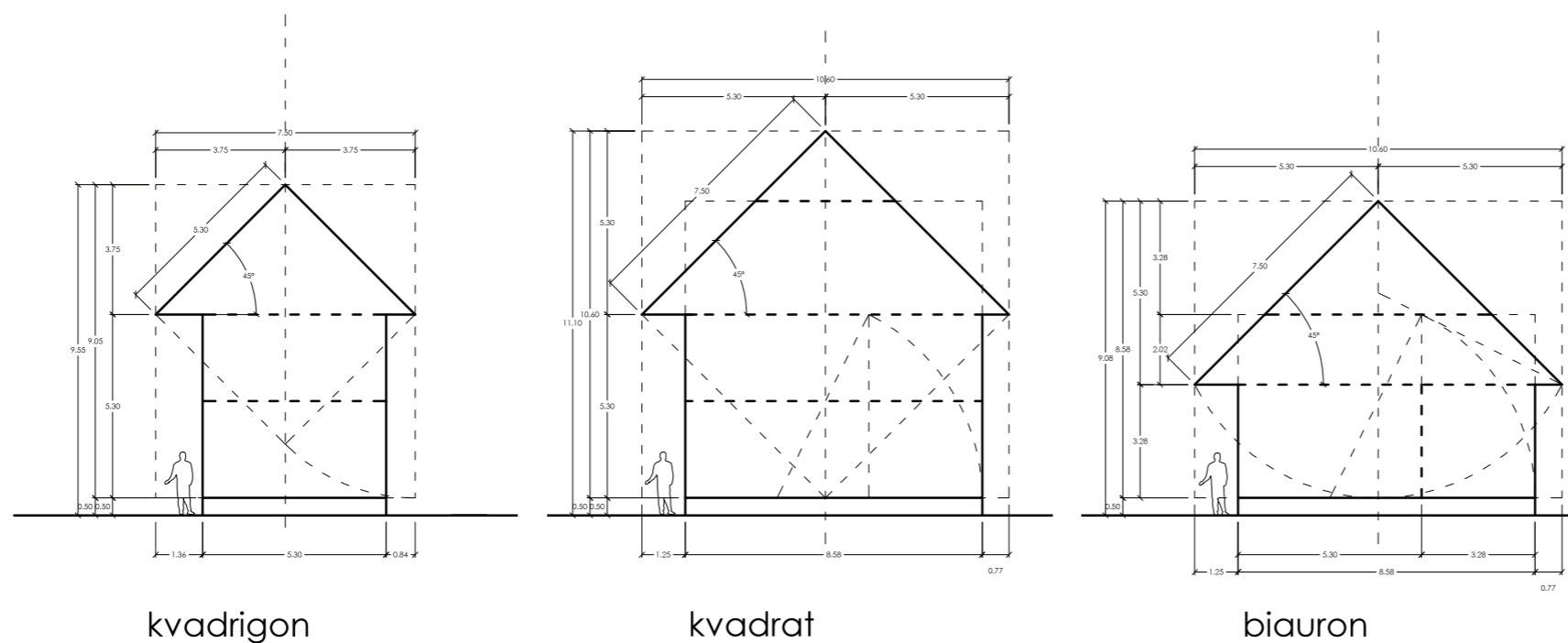

Trije tipi hiš, ki so najbolj številčno zastopani v Bohinjskem in Gorjanskem prostoru.

Skozi raziskavo smo uspeli izluščiti tri najbolj značilne tipe hiš, ki so prisotni v Bohinju in Gorjah. Njihov proporcijski ustroj je jasen, preprost, kar ustvarja prepoznaven značaj hiš.

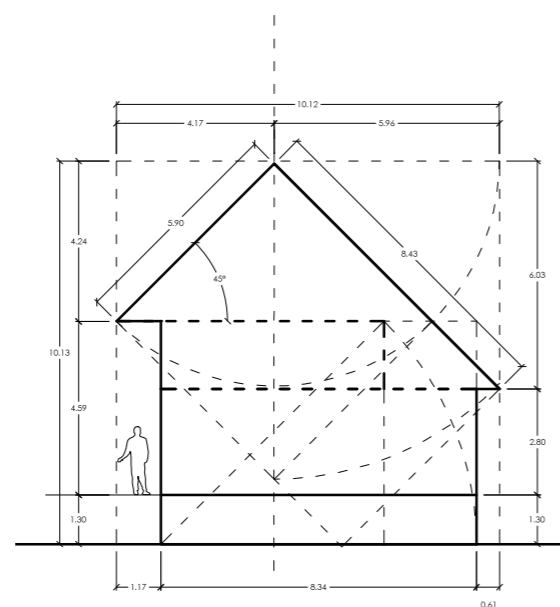
Proporcijski ključ je orodje ki nam pomaga določiti osnovna razmerja med širino hiše in ostrejša ter med višino kapi in slemenca. Pri tem je potrebno omeniti, da mora uporaba tega orodja biti razumna in ustvarjalna. V primeru ko na konkretni lokaciji kontekst zahteva prilagoditve in invencijo, se togo vztrajanje pri tipičnem vzorcu lahko izkaže za manj ustrezno. Izbira proporcijskega ključa je stvar mojstrske presoje glede na mnogo dejavnikov kot so: projektna naloga, želje naročnika, odnos do naravnih in kulturnih poudarkov, odnos do volumnov sosednjih objektov, odnos do horizonta.

Določanje osnovnih razmerij stavbe ni vezano na konstrukcijski material niti slog gradnje. Odločitve glede čopov je vezana na arhitekturno zasnovo, kakor tudi na urbanistični kontekst in vpliv na silhueto naselja v odnosu do poudarkov ter horizonta.

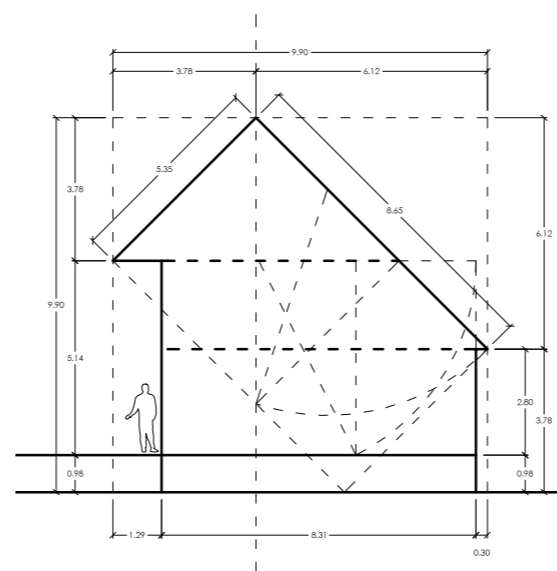

Dva tipa hiš, ki sta redka, vendar proporcijsko zanimiva.

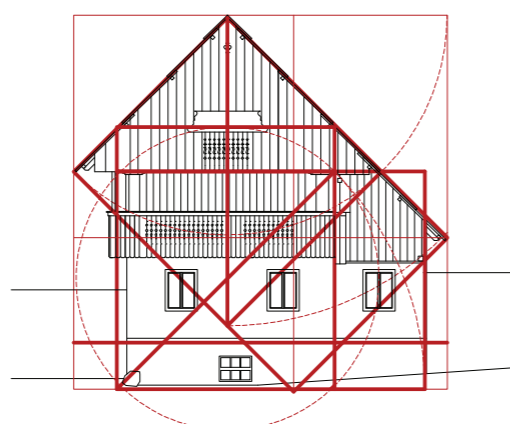
Primeri asimetrične strehe sta redka vendar zanimiva. Ne moremu ju šteti kot tipična primera, saj se redko pojavita. V proporcijem smislu sta si sorodna, s to razliko da je asimetrični del strešine prve v razmerju diagona, druge pa v razmerju auron. Obe hiši sta umeščeni v teren, tako da ima čelna fasada visok cokel.

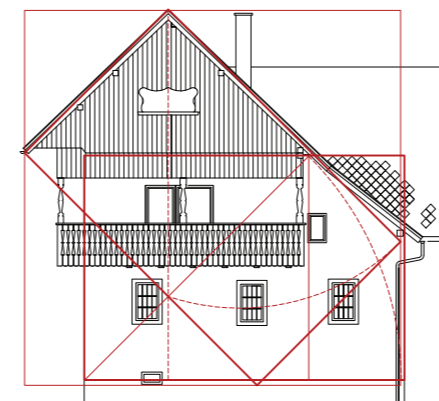
diagon v kvadratu

auron v kvadratu

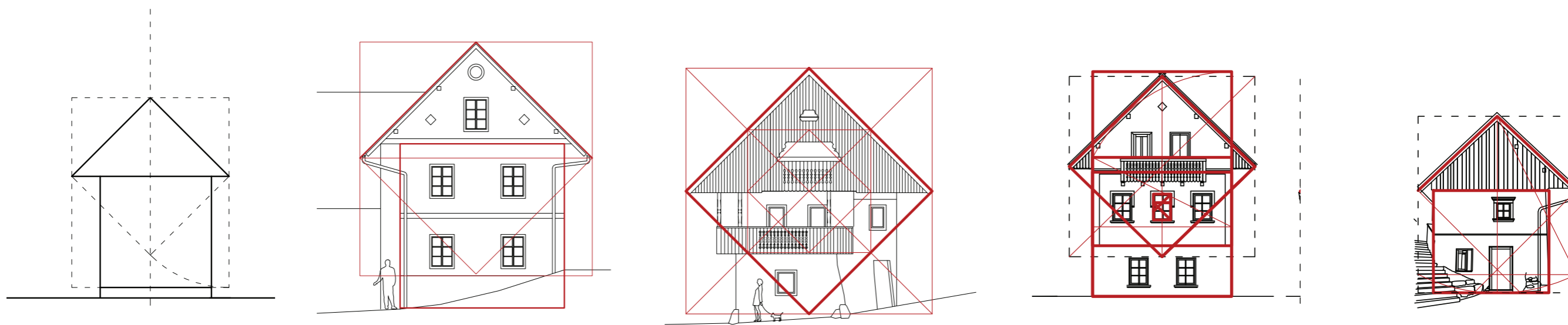

Ctkova hiša v Studorju

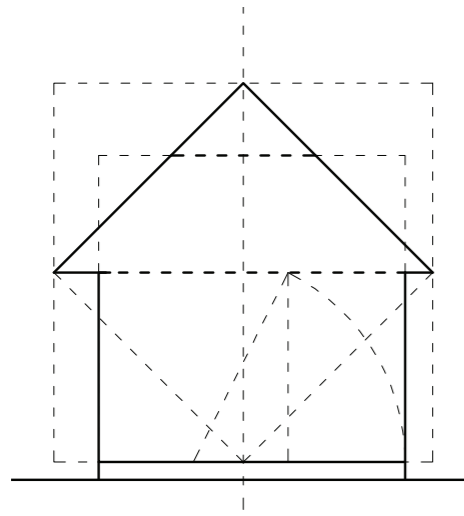

Kovačeva hiša v Zgornjih Gorjah

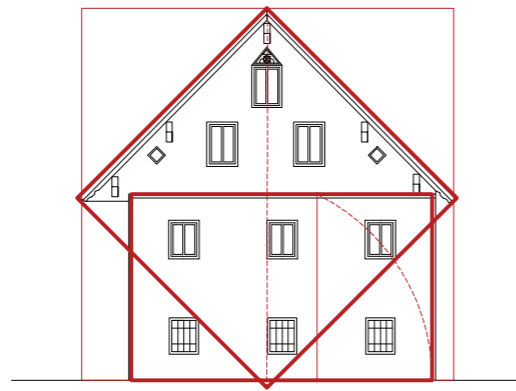

Mežnarjeva hiša v Stari Fužini

Zatrejni del je lesen, vendar ometan.
Lege na čelu pogledajo ven in so dekorativno oblikovane.

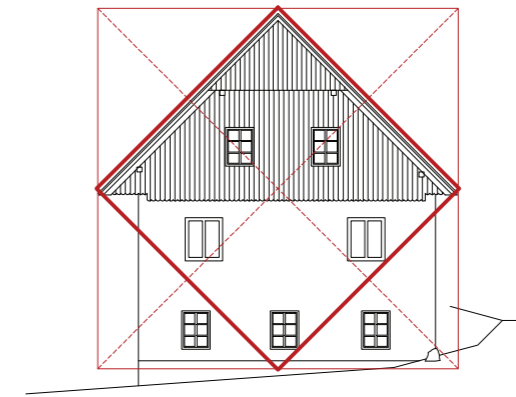

Pr Frčko, Višelnica.

Zatrejni del zidan.

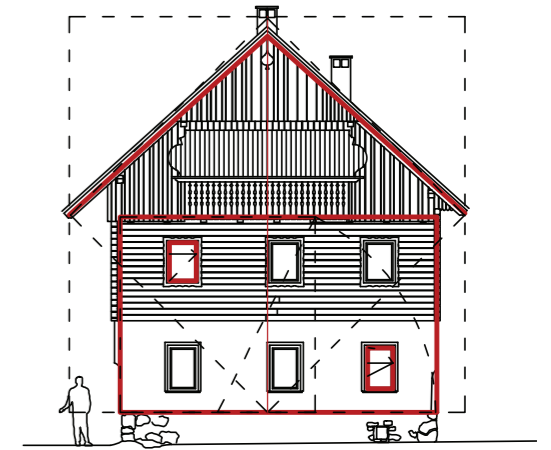

Vzhodna fasada

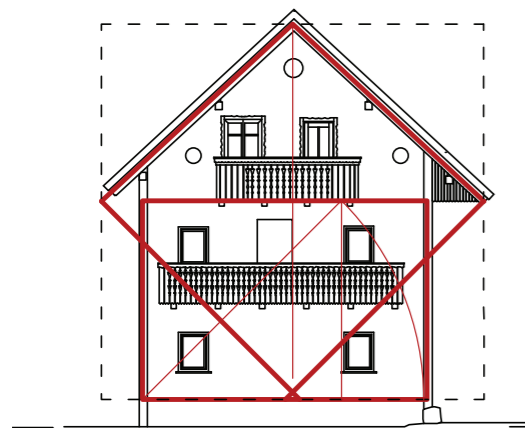

Studor 8

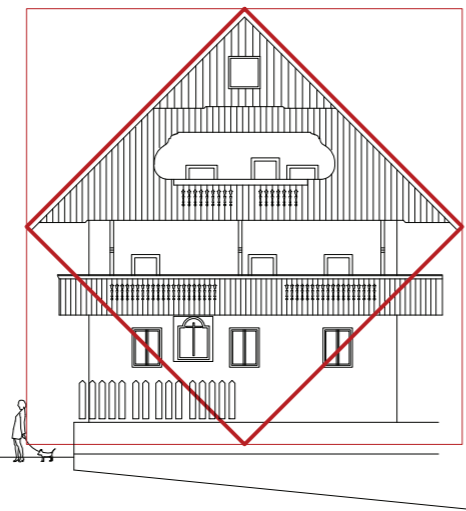
Zatrejni del je obit z lesenim opažem.

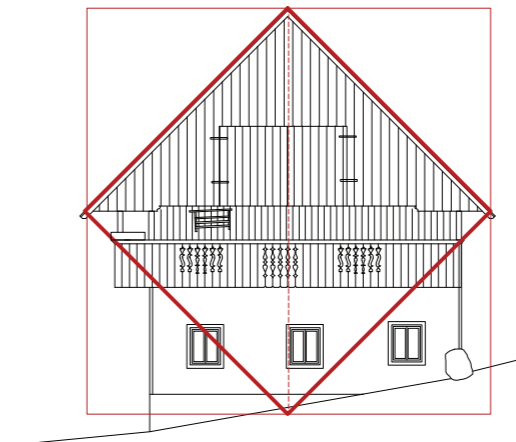
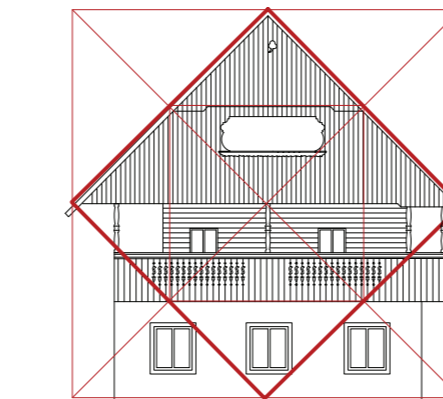
Srednja vas

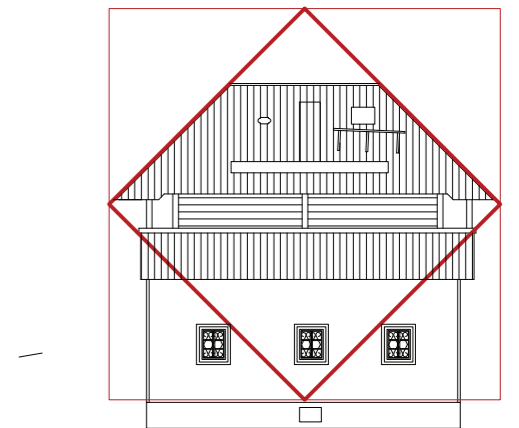
Hlipova hiša v Stari Fužini,
V nadstrepju je balkon po celi dolžini fasade, Zatrejni del je obit z opažem, in preurejen v bivalni balkon.

Hlipova hiša v Stari Fužini,
V nadstrepju je balkon po celi dolžini fasade, Zatrejni del je obit z opažem, in preurejen v bivalni balkon.

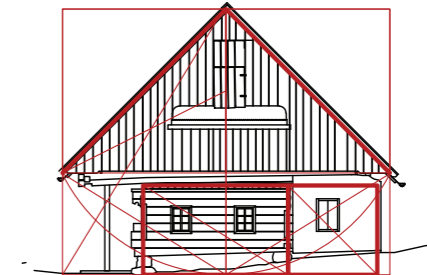
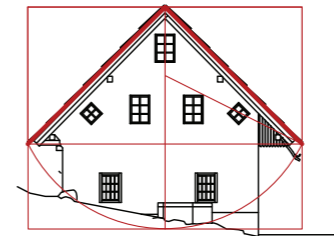
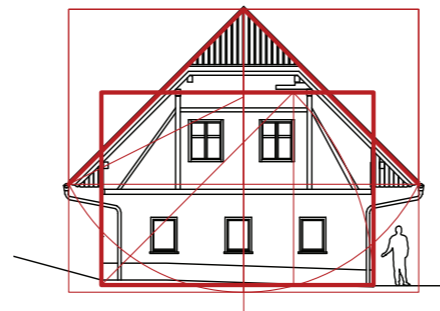
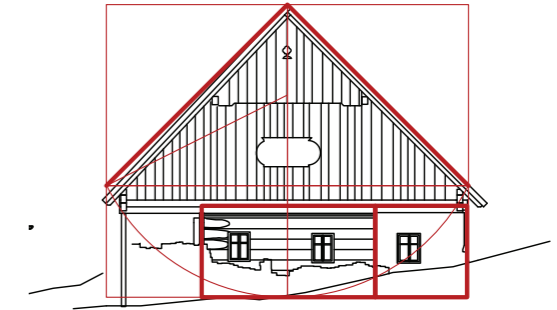
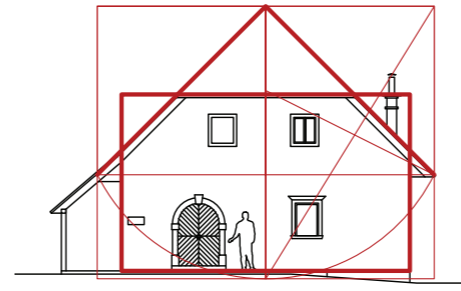
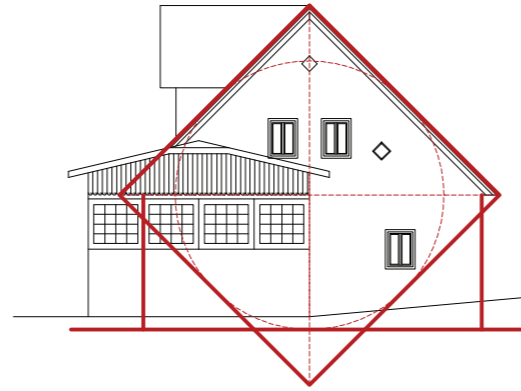
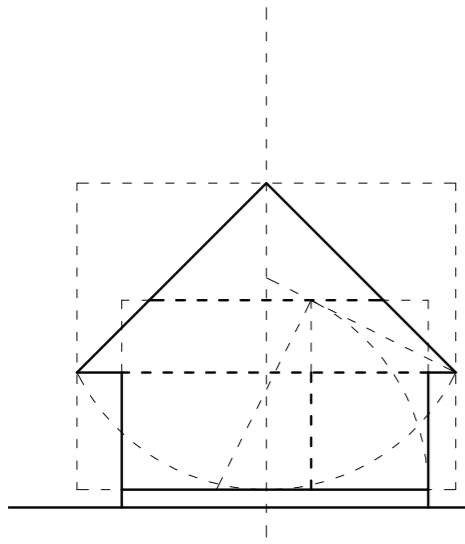

Pr Vodarjo v Studoru.

Pr Vodarjo v Studoru.

Umestitev vhoda na klančini ki vodi na skedenj je ena izmed rešitev, ki je značilna za iztegnjeni tip domačije. Vhod je dobro umeščen, kadar je bo približevanju hiši dobro viden, poleg tega pa je s hišnega praga dober pregled na ulico, trg ali v krajino. Prostor okrog vhoda ima več funkcij, omogoča zavetje pred vremenskimi vplivi, ponuja prostor ki je poljaven, vanj lahko vsak vstopi vendar ima ob tem jasen občutek, da je ta ambient pripada hiši. Vhod je lahko orientiran proti vzhodu ali zahodu. Omogoča posedanje na klopi na soncu, kramljanje, opazovanje. Prijetna atmosfera vhodnega prostora je ena kvaliteta dobre tradicionalne kot sodobne arhitekture.

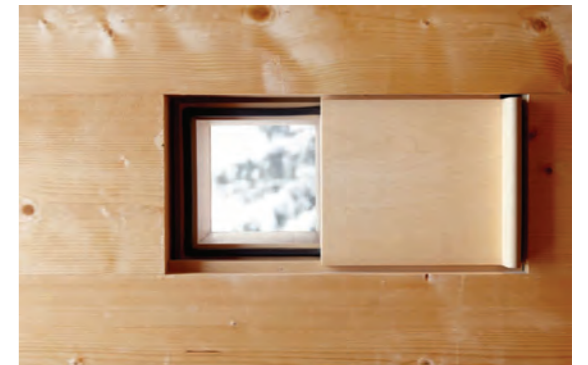

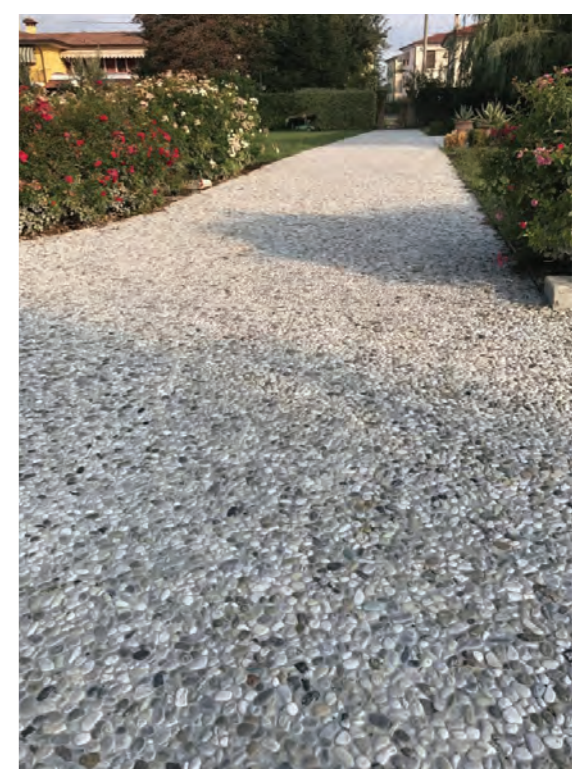

Jedro Srednje vasi na franciscejskem katastru

Srednja vas na ortofoto

Višelnica in Mevkuž na franciscejskem katastru

Višelnica in Mevkuž na ortofoto

Glede na potek raziskave lahko ocenimo, da je ohranjenost stavbnega tkiva zgodovinskih jeder naselij, če jih primerjamo s franciscejskim katastrom, še dokaj velika. Objekti, ki še stojijo v območju ki ga pokriva franciscejski kataster, tvorijo zdravo jedro naselij z močno izraženim duhom kraja (genius loci). Kljub temu da so bila na mnogih objektih spremenjena nadstropja in strehe, je večina pritličij še vedno na pravem mestu.

Vsa stara poselitvena jedra naselij se obnovijo skozi celovito prenovo, da spet postanejo žarišča življenjskega utripa kraja. Celovita in sistematična prenova vasi pomeni dogoročen proces revitalizacije naselij v katerem se usklajuje vsak poseg s posebnim poudarkom do celote naselij in zgodovinskih jeder ter arhitekturnih in krajinskih vrednot. Vaške trge s koriti in lipami, cerkve z znamenji, hiše, dvorišča in gospodarska poslopja z detajli, mejnimi kamni potmi in stezami je treba obravnavati celovito, sonaravno prenoviti in hkrati v največji možni meri ohranjati dele in celote v originalu. Novogranje naj v največji možni meri upoštevajo regionalne značilnosti arhitekture seveda s sodobnim nadihom (kritični regionalizem, ne romantično posnemanje starega) v prostor naj se umeščajo v skladu s prepoznano prostorsko modrostjo ter ter mojstrskimi principi, ki upoštevajo naravne in kulturne danosti in vrednote.

Zahteve sodobne civilizacije promet, parkiranje, poslovne, gospodarske in turistične dejavnosti je treba v skladu z načeli trajnostnega razvoja in kritičnega regionalizma vključiti v koncept celote. Konkretno to pomeni, da je te objekte infrastrukture treba umeščati v stara zgodovinska jedra tako, da se omeji hitrost prometa, določi mešana raba prostora (pešci, kolesarji in avtomobili) same objekte pa oblikuje tako, da se na robovih prilagajajo obstoječi strukturi vasi, ne da se vas podreja neracionalno dimenzioniranemu prometu. Infrastruktura izvorno pomeni nevidna struktura in ne supestruktura, kakor se s prevelikimi krožišči, prometnimi ograjami, protihrupnimi stenami in oglasnimi panoji, razrašča preko našega prostora, da kvartir ne samo podoba naše kulturne krajine, temveč tudi prirojeni okus prebivalcev.

Agrikultura je najstarejša kultura, zato je kmetijstvo, ki je vasi in kulturno krajino izoblikovalo, dobro naravnati v tisti smeri, kjer trenutno kmetijsko dejavnost sonaravno dopolnijo tradicionalna lokalna znanja obogatena z najsodobnejšimi spoznanji (permakultura). Npr. stari Bohinjci so oblikovali terase, vrtničke postavljali pod prisojne, od sionca zgodaj ogrete balvane, ter tako z lokalno klimo krepili prirastek, podobno kot alpski kmet Holzer, čigar pridelku v visokogorju se danes čudi cel svet. Z vrhunsko znamko bohinjskega sira, ki se ga ne da narediti iz sili-ranega mleka, bi morda lahko (vsaj v zgornji dolini) spet oživili senožeta in vzpodbudili tradicionalno spravilo sena (s posebnimi programi bi »na praznik sena« lahko pritegnili tudi del turistov, dijaki in študentje iz cele Slovenije bi spet lahko hodili v Bohinj v »tarbah« - za hrano in streho nad glavo...), prav prava raba je najboljša pot, da ohranimo tudi bohinjske stogove. S posebnimi sodobnimi stroji se lahko kosi tudi grbinaste travnike, ne pa da zastareli mulčerji mučijo zemljo, umetna gnojila uničujejo starodavno rušo, za katero so stari Bohinjci še vedeli, da je zdravilna. Ne le enkratna energija enega, ključna je stalna sinergija več področij in ljudi.

Razpršeno poselitev na obrobju vasi in urbanistične napake iz polpreteklega obdobja se v skladu z novo prostorsko vizijo z vsakim novim korakom v največji možni meri lahko sanirajo. Na dolgi rok je mogoče poenotiti barvo streh in uglaševati barve fasad, ki ne smejo biti kričavo pisane, temveč harmonično pastelne. Kjer je le mogoče je treba ohraniti in obnoviti tudi zaledje dvorišč, vrtov, sadovnjakov in polj.

1 počitniška hiša v Stari Fužini (2013-2016, Skupaj arhitekti)

2 stanovanjska hiša v Doslovčah (2013-15, Kombinat arhitekti)

3 stanovanjska hiša v Poljanski dolini (Abiro)

4 Center Rinka v Solčavi

5 Gugalun house (stara hiša zgrajena 1708, dozidana in prenovljena 1990, Peter Zumthor)

6 The Unterhus, Leis / Switzerland / 2013, Peter Zumthor

7 Koča za smučarje, stan zgrajen 1878, prenova 2013, Savioz Fabrizzi Architectes

8 Rudolf Olgiati

9 Stanovanje v skednju, prenovljeno 2015, Ofis arhitekti

10 Hotel Jelka

11 Stara Štala 2013, Luče, Odprti krog

Viri

- T. Cevc, BOHINJ IN NJEGOVE PLANINE Srečanja s planšarsko kulturo, 1992, Bled, TNP
- T. Cevc, Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem, 1984, Ljubljana, DZS
- T. Cevc, I. Primožič, Kmečke hiše v Karavankah, 1991; Didakta
- A. Novak, C. Avguštin; Gorenjski kraji in Ljudje VII. Spomeniki kmečkega stavbarstva v sliki, 1994, Gorenjski muzej Kranj
- J. Karlovšek; Slovenski domovi, 1939, Ljubljana, Kleinmayr & Bamberg
- B. Juvanec, Kozolec, 2007, Ljubljana, Založba 12 in Univerza v Ljubljani
- D. Likar, Arhitekturni postinformacijski sistemi koncepti poseganja v prostor, 2009, Logatec, Univerza v Ljubljani
- M. Murko, IZBRANO DELO, 1962, Ljubljana, Slovenska matica, str. 255 - 274
- P. Požauko, STARA HIŠA NOV DOM obnova in prenova arhitekturne dediščine na podeželju, 2000, Slovenj Gradec
- Tine Kurent, Preoblikovanje proporcijških shem na Slovenskem, Slovenski etnograf 25/26 1972/1973, 89-108
- Jožef Muhovič, Leksikon likovne teorije, CMD, Celje-Ljubljana
- Marjan Mušič, Arhitektura in čas, 1963, Založba obzorja Maribor
- Dušan Grabrijan, Makedonska hiša, 1976, Partizanska knjig
- Mladen Pejakovic, Zlatni rez, Art studio Azinović
- Albert Sič, Slovenski narodni slog Kmečke hiše in njih oprava na Gorenjskem I., 1924, Zvezna tiskarna in knjigarna Ljubljana
- Stanislav Čičerov, Podobe Stare Fužine z okolico, 2013, Zavod NOREJA
- Kevin Lynch, Podoba Mesta, 2010, Novo mesto, Založba Goga
- Camillo Sitte, Umetnost graditve mest, 1997, Habitat
- Kenneth Frampton, "Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance", in The Anti-Aesthetic. Essays on Postmodern Culture (1983) edited by Hal Foster, Bay Press, Seattle.
- Gordon Cullen, The Concise Townscape, 1971, Architectural Press, New York